

ทำใหม่จึงต้องมีวรรณกรรมสะท้อนสังคม

การอภิปรายพิเศษในวิชาวรรณกรรมปัจจุบัน

เสนีย์ เสาวพงศ์

วิทยากร

สุรัท สวัสดิรักษ์

วิทยากร

รองศาสตราจารย์รื่นฤทธิ์ สัจพันธุ์

ผู้ดำเนินการอภิปราย

รศ. รั่นฤทธิ์ “ขอเรียนเชิญคุณเสนีย์ เสาวพงษ์ ได้พูดถึงความคิดเห็นที่มีต่อเรื่องเกี่ยวกับว่าทำไม่ถึง
ถึงจะต้องมีวรรณกรรมสะท้อนสังคมอ่อนน้อม”

เสนีย์ “ผมว่าวรรณกรรมนั้นมีลักษณะสะท้อนสังคมอยู่ทุกเรื่อง เพียงแต่ว่ามันจะมากหรือน้อย
จะถูกต้องหรือจะบิดเบือนเพียงไรเท่านั้นเอง เพราะว่าศิลปะซึ่งหมายถึงวรรณกรรมด้วย มัน
เป็นกิจกรรมซึ่งคนเรากระทำต่อธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มีอยู่รอบ ๆ ตัวเรา แล้ว
ก็ชีวิตของคนเรา呢 มันก็เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติอย่างหนึ่ง จากชีวิตของคนเรา呢 มันก็มีอย่าง
อื่นอีก เช่น เศรษฐกิจ สังคม กวามmay ชนบทธรรมเนียมประเพณี ศีลธรรม อะไรเหล่านี้
ห้อมล้อมอยู่แล้วกับคนเราที่เกิดมา เราเกิดมาในระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งระบบสังคมก็คือ เศรษฐกิจ
ก็คือ สิ่งท่อหุ้มสังคม เช่น กวามmay ชนบทธรรมเนียมประเพณี ศีลธรรมก็คือ ประเพณีก็คือ เหล่านี้
มันมีอยู่แล้วแน่นอนอันหนึ่ง สมมติกุณที่เกิดมาในปัจจุบัน พากเหล่านี้มันจะมีอยู่แล้ว และที่นี่
คนเราเมื่อเกิดมาแล้วเราก็เริ่มเรียนรู้สังคม เรียนรู้จากการเอาตัวอย่างบ้าง จากการมองเห็นการ
ประพฤติ ปฏิบัติของคนอื่นบ้าง เข้ามาเพื่อที่จะปรับตัวของเขารองให้เข้ากับสภาพที่เป็นอยู่ใน
สังคมนั้น ส่วนหนึ่งเราเรียนรู้เราศึกษาสภาพต่าง ๆ ของสังคมที่เป็นอยู่รวมทั้งธรรมชาติ รวม
ทั้งปรากฏการณ์อื่น ๆ ด้วย อาจจะมองเห็นว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น มันควรจะได้รับการดัดแปลง
มันควรจะแก้ไขเพื่อให้สังคมนั้นได้ก้าวหน้าไป หรือได้ดีขึ้นมันก็มีปัญหา บัณฑิตจบออกไปแล้ว
ว่างงาน อันนี้เราก็เห็นว่ามันเป็นสิ่งหนึ่งที่เราจะต้องแก้ไข มันอาจจะจำเป็นที่เราจะต้องให้
ความเห็นหรือต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิ เหล่านี้เป็นต้น ที่นี่จะพูดถึงนักเขียน นักเขียนนี่หาก
มีชีวิตอยู่ในสังคมในระยะเวลาอันหนึ่งของเรามีอ่อนกันแล้ว เราจะเข้าเดียวกับคนอื่น ๆ ทั่ว ๆ
ไป เราดูดซับ เรารับส疳ความเป็นจริงต่าง ๆ ในสังคม ผลงานธรรมชาติ วัฒนธรรม มหา-
วิทยาลัยรามคำแหง ทุกๆ ปี เดือน ลุมพินี อะไรต่าง ๆ รวมทั้งส疳สังคมที่เป็นอยู่ คตินิยม
ต่าง ๆ การไหว้ศาลพระภูมิที่เรารับเข้ามา ถ้าเป็นคนธรรมดาก็รับทราบรับรู้ หรือมีความคิด
แล้วก็หยุดแค่นั้น แต่นักเขียนเองเข้ามาแล้ว เขายังจะสังเคราะห์ที่มันกลับออกไปในรูปแบบทาง
ศิลปะ ซึ่งอาจเป็นวนนิยาย อาจจะเป็นเรื่องสั้น หรืออาจจะเป็นโคลง ฉันก็ กาย กalon
เป็นต้น จะนั้นนับว่าการมันจะมีทำองนี้ คือธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติ ที่เราเห็น
เราดูดซับเข้ามาโดยปราศจาก ความรู้สึก ด้วยตา ด้วยหู ด้วยจมูก แล้วมันจะเข้ามาสู่ความประทับ
ใจของเรา บอกความรู้สึกทั้งหลายแล้วเราสะท้อนออกไปในรูปของศิลปะ ซึ่งมันจะมี 2 อย่าง
ประกอบกัน คือ หนึ่ง Objective คือส疳ความเป็นจริงที่ปรากฏ บางกับความรู้สึกนึกคิด
อัตโนมัติของเรานักเขียนคิดเข้ามาเป็น Concept มันจะผูกกันแล้วก็ออกไปใหม่ มัน
จะมีสองอย่างคือ ความเป็นจริงที่มันเป็นจริงแล้วกับกับภาวะอัตโนมัติของนักเขียน งานทุก
อย่างจะมี 2 อย่างนี้ประกอบกัน มันขึ้นอยู่กับว่านักเขียนเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคม ความ

รู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ของเรามันมาจากไหน ส่วนหนึ่งมันมาจากสิ่งแวดล้อมที่เรามีอยู่ทั้งส่วนภายนอกและส่วน内心 เราแต่ละคนเกิดมาในครอบครัวหรือในท้องถิ่นซึ่งไม่ค่อยจะเหมือนกัน ฐานะทางวงศ์ตระกูล ทางบิดามารดา และการศึกษาที่เราได้รับ ประสบการณ์เหล่านี้มันจะมีความแตกต่างกันรวมทั้งฐานะที่เรามีอยู่ทางด้านเศรษฐกิจด้วย อาจจะมาจากครอบครัวของคนชั้นกลางหรือคนที่ยากจน เศรษฐีหรือเจ้านาย ส่วนสิ่งเหล่านี้มันจะมีส่วนกำหนดความรู้สึกนึกคิดของเรามากก็น้อย จะนั่นการสะท้อนออกมาก็เป็นอัตลักษณ์ที่เป็นอัตลักษณ์เป็นการกำหนดว่า นักเขียนปัจจุบันนี้ มีความรู้สึกอย่างไร อย่างสมมติว่าเราเห็นคนยากจน ขอทาน เรายรู้สึกว่า เขายากจนนะ เรามีความสงสาร และก็จะกันแค่นี้ ก็หมายความว่าเรามองแต่เพียงสิ่งซึ่งเราเห็น แต่เพียงผิวเผิน มันต้องมองลึกออกไป เช้าไปถึงเบื้องหลังเหล่านั้น ซึ่งผมรู้สึกว่ามันเป็นงานค่อนข้างยาก และอีกประเด็นหนึ่งในความรู้สึกส่วนตัวของผมเองว่า งานประพันธ์ของไทย เรายังส่วนใหญ่หรือส่วนมากที่เดียวเป็นงานซึ่งค่อนข้างจะผิวเผิน เรามองปัญหาต่าง ๆ หรือ สะท้อนชีวิตซึ่งเป็นลักษณะที่ค่อนข้างจะผิวเผิน "ไม่ลึกลงไป" เมื่อกันเราตามผิวหนังที่ มันคันก็เกาตามผิวหนังแค่นั้นเอง "ไม่ลึกเข้าไปไม่ลึกถึงกับขึ้นหัวใจ" ความรู้สึกต่าง ๆ ที่มัน อัดอันให้มันออกมากให้ได้ ซึ่งอันนี้รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งที่เรายังมีอยู่ หรือไม่มี อันนี้ผมก็คิดว่า มันรวมถึงตัวผุดด้วย ซึ่งไม่ใช่ผุดว่าคุณอื่นแล้วผุดติดคนเดียว ผมรู้สึกเมื่อกันว่ามันมีอะไร หลาย ๆ อย่าง ซึ่งเรายังไม่สามารถที่จะนำออกมatesting ให้ได้ สิ่งที่ผมพูดแต่ต้นว่า วรรณคดี ทั้งหมดมันมีลักษณะสะท้อนสังคมอยู่ในตัวของมันเองอยู่แล้ว แม้กระทั่งว่าจะเป็นเรื่องภายใน ครอบครัว เรื่องผัวเมียยังไง เรื่องอะไรต่ออะไรเหล่านี้ หรือเป็นคนใช้แล้วลายเป็นทายาท ผู้มีสกุล มันก็จะสะท้อนสังคมส่วนหนึ่ง แต่ว่ามันจะเป็นลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์ของคนเขียนนี้มาก เหลือเกิน คือคนเขียนอาจจะมุ่งที่จะให้ความบันเทิงแก่คนอ่าน และก็นำปัญหาเหล่านี้ออกมานะ แต่มันมีปัญหาอย่างอื่นอีกมากมายที่ควรจะได้รับการทดสอบออก ควรจะได้รับการสะท้อน ซึ่ง อันนี้ก็อาจจะต้องรอ bard ของทั้งหลายอาจจะมีอยู่ในจำนวนผู้ฟังนี้ อาจจะมีหลายคนที่สนใจ ในงานเขียน และต่อไปก็คงจะเข้ามาทำหน้าที่อันนี้ คือการสะท้อนสังคม งานเขียนนอกจากจะ สะท้อนสังคมแล้ว อีกหนึ่งเดียวที่มันสะท้อนความคิดระดับสติปัญญา ความคิดของปัญญาชน ของกลุ่มคืองานเขียนนี้ผมว่าแม้ว่ามันจะเป็นงานส่วนตัวเฉพาะตัวคน แต่เราถือว่ามันเป็นงาน ของสังคม เพราะว่าส่วนหนึ่งมันจะต้องแสดงออกซึ่งความรู้สึกที่หลายคนมีความรู้สึกร่วมกัน อ่านแล้วเรามีความรู้สึกร่วม นี่คือการแสดงออก นี่คือความรู้สึก โถ่โอมันต้องอย่างนี้ รู้สึกเมื่อน อย่างนี้แต่เข้าพูดไม่ได้นี่หมายความว่ามันเป็นงานทางสังคมส่วนหนึ่ง ซึ่งนอกจากผู้เขียนแล้วยัง รวมถึงผู้อ่านด้วย ที่นี่ผู้อ่านก็มีอยู่หลายระดับ และเราจะรู้ว่าหนังสือซึ่งเป็นเรื่องเบา ๆ เป็น เรื่องที่ค่อนข้างจะเพ้อฝันอะไรมากนี้ จะขายดีกว่า ส่วนหนึ่งมันอาจจะเป็นได้ว่าบางทีคนเรา

ก็รู้สึกว่า ชีวิตมันมีปัญหา มันมีอุปสรรค มันมีโรคภัยไข้เจ็บ นอกจากด้านสังคมแล้ว ทางด้านร่างกายก็ต้องด้านห้าสิ่งที่มันมาเป็นความสุข เป็นความสบายใจ มันก็มีอยู่ซึ่งเราก็พูดไม่ได้ไปว่าเขาไม่ได้ ว่าทำไม่เข้าถึงไปสนใจแต่ปัญหาง่าย ๆ ปัญหาต้องการความสบายใจ มันก็เป็นเรื่องของปัญหาซึ่งมันจะต้องค่อย ๆ วิวัฒนาไปค่อยก้าวหน้าไป ด้วยความพยายามของเรา กัน เรายังชัดไปมากกว่าที่เราแสดงออก แล้วเราก็คิดว่าคนอ่านนี่จะเข้าใจอย่างนั้น ซึ่งความจริงคนอ่านบางที่เขามองไม่เห็น จะนั่นบางที่ บางตอนจะรู้สึกว่ามันหัววุ่น หรือมันอาจจะยังไม่หมดความอันนี้ มันเป็นส่วนหนึ่งของเรารู้สึก เพราะว่าความจริงแล้วนี่คือคนอ่านเขามีจินตนาการของเขามาก เขามองแล้วเขาก็คิด จากตัวหนังสือเขาก็คิดเพราะว่าวรรณกรรมเป็นงานที่สร้างค่าด้วยตัวอักษร สมมุติเขายังคงประทับใจหรือนางเอก คนอ่านจะมีจินตนาการ จะสร้างรูปประทับใจของนางเอกขึ้นมาในળภาพของตัวเอง ซึ่งคนอ่านร้อยคนก็สร้างร้อยภาพไม่เหมือนกัน ที่นี่ภาพเหล่านี้ นอกจากว่าบันทึกจะสะท้อนสังคมอุปกรณ์แล้ว ยังสะท้อนกลับในคนอ่านอีกด้วย คือไม่สำคัญเท่าไรสำคัญรับปัญหาที่ว่าคนจะสร้างตัวพระเอกนางเอกหรือตัวละคร ผู้ร้ายในเรื่องให้มันไม่เหมือนกัน ในภาพหรือในหัวใจในมโนภาพของบันทึก ใจนี่มันไม่สำคัญเท่าไร มันสำคัญที่เนื้อเรื่องสำคัญที่ปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้น ซึ่งมันไม่แน่ว่าคนอ่านแต่ละคนจะคิดได้อย่างเดียวกัน ความคิดอาจจะแตกต่างกันแล้วแต่ฐานะ แล้วแต่เงื่อนไขที่แต่ละคนอยู่ในสังคมด้วย แล้วแต่ระดับวัฒนธรรมด้วย ความจริงแล้วมันก็ไม่เป็นเรื่องประหลาด แต่ว่าอันนั้นก็คือว่าความรู้สึกที่ได้โดยส่วนใหญ่จะเหมือนกัน แต่ในหลาย ๆ อย่างจะไม่เหมือน เพราะว่ามันถึงได้มีหน้าที่ของคนเรียกว่าวรรณกรรมวิจารณ์นี้มาพยาบาลวิจารณ์ว่าเรื่องนั้นเป็นอย่างไร ดียังไง ไม่ดียังไง มีสาระไม่มีสาระอย่างไร แต่ว่าคนอ่านทุกคนเป็นนักวิจารณ์โดยพื้นฐานอยู่แล้วอย่างน้อยก็โดยรสนิยมของตนเอง ว่าชอบหรือไม่ชอบ แต่ว่าบางอย่างเท่าที่ผมได้คุยกับพวงนักศึกษา จากการเขียนของผมเข้ามาไปคิดแล้ว บางที่เขาก็ได้ดีกว่า ลึกกว่าหรือยาวอกรไปกว่าที่ผมเขียน หรือที่ผมตั้งใจคือเขาก็คิดออกไปดีกว่าจะอึก แล้วอันนี้มันก็เป็นส่วนหนึ่งของลักษณะของงานวรรณกรรม เช่นคนที่อ่านวรรณกรรมคลาสสิก อย่างของอูโก วอลเตอร์ ของคริสต์ นั่นมันมีส่วนโน้มน้อมจิตใจหรือความรู้สึกนึกคิดของเข้า ถ้าเป็นเรื่องที่มีความหมายในสังคม แล้วคนอ่านก็มีความคิดที่จะต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมนั้นให้มันดีขึ้น จะเห็นได้ว่าลักษณะของวรรณกรรมที่สะท้อนสังคมนั้น มันจะมีลักษณะอันหนึ่งเขาก็จะไม่ได้สอน เขาไม่ได้บอกเลี้ยงเขาก็ต้องทำอย่างไร แต่เขากล่าวปัญหามันเมื่อย่างนั้น แล้วคุณจะทำอย่างไร ปัญหาเหล่านี้ที่มันทึ้งค้างอยู่ในใจ ซึ่งเราต้องการแสวงหาคำตอบ นี่ก็คือส่วนหนึ่งซึ่งจะมีส่วนช่วยผลักดันความเปลี่ยนแปลงแต่ก็มีหลายท่านที่เชื่อว่า วรรณกรรมเนี่ยมีผลเปลี่ยนแปลงสังคมได้ ผมว่ามันมีส่วนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เหมือนกับว่ามันมีเช้ามาเปิดประตูแล้วแต่ก็จะเข้าไปสู่สถานะใหม่ มันต้องใช้แรง

ต้องมีคุณผลลัพธ์เหมือนกับการเปลี่ยนแปลงสังคมจะมีได้มันต้องเป็นการกระทำ ซึ่งจะต้องกระทำที่ให้ผลเด็ขาด วรรณกรรมเป็นแต่เพียงการซึ่งนำเสนอ ซึ่งความรู้สึก อารมณ์และความคิด ฉะนั้นวรรณกรรมที่สะท้อนสังคมอย่างที่ผ่านเรียนมาตั้งแต่ต้นแล้วว่าวรรณกรรมสะท้อนสังคม มันมีอยู่ในทุกชั้นของวรรณกรรมแต่ว่ามันจะสะท้อนออกมาก็ได้ลึกซึ้งแค่ไหน ถูกต้องตามความเป็นจริงแค่ไหน จากแต่ละท่อนในแต่ละมุมใด นอกจากจะให้สาระบันเทิงในรูปของศิลปะเมื่อคนอ่านกินพิพาร์แล้ว มันได้ทั้งความไฟแรง แล้วมันยังได้สาระอีกด้วย วรรณกรรมก็เหมือนกัน อ่านร้อยแก้ว วนนิยายก็เหมือนกันคือคุณจะต้องได้ลักษณะ “ได้ความเพลิดเพลินได้จากถ้อยคำที่เราอ่านไปแล้วมันมีคุณค่าต่างหากจากความบันเทิงอย่างเดียว เมื่อคนกับการฟังนิทาน ส่วนใหญ่มันจะขึ้นอยู่กับกิจกรรมในนิทานนั้นแล้วก็จบ โดยไม่เหลือค้างไว้ แต่นวนิยายที่สะท้อนสังคมที่ดีที่ถูกต้องนั้น มันจะทั้งปัญหาไว้ให้คุณ ทั้งเครื่องหมายคำรามอันใหญ่ให้ค้างอยู่ในหัวใจคุณจะต้องคิดและติดตามไปอีกนาน”

รศ.รัตนฤทธิ์ “ขอเชิญคุณสุภัทร ได้แสดงความคิดที่มีต่อ “ทำไนท์จะต้องมีวรรณกรรมสะท้อนสังคมออกมาก”

คุณสุภัทร “สำหรับดิฉันก็มีความคิดเห็นเช่นเดียวกับในประเด็นที่คุณเสียได้พูดมา แต่ว่าเท่าที่จะมาเล่าให้ฟ้าหันหัวกลับฟังก็จะขอนำประสนการณ์ของตัวเองที่ได้มีโอกาสรู้จักแล้วก็แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบรรดาหนังสือต่าง ๆ ทั้งของไทยและของต่างประเทศมาเล่าสู่กันฟัง เพื่อจะได้ย้ำความคิดของเรานให้ว้าวุ่นที่อาจารย์ได้ตั้งไว้ว่า “ทำไนท์จะต้องมีวรรณกรรมที่สะท้อนสังคม” ที่จริงในเรื่องของวรรณกรรมและสังคม เป็นเรื่องที่พูดกันได้ทุกบุคคลทุกสมัย ไม่มีวันเบื่อเลย เพราะว่ามันมีประเด็นที่เราน่าจะนำมาพูดกันหลากหลายมากที่เดียว คือวรรณกรรมกับสังคมนี้ เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออกเป็นสิ่งที่ควบคู่กันมากกับการเขียนหนังสือ เมื่อคนกับที่มีนักเขียนท่านหนึ่ง ดิฉันจะขอเล่าขอนไปสู่การประชุมของนักเขียนนานาชาติ ที่สมาคมหรือศูนย์นักเขียนนานาชาติ ได้จัดขึ้นหลายปีมาแล้ว ก็เป็นการเชิญชวนนักเขียนจากประเทศต่าง ๆ มาตกปัญหาในเรื่อง วรรณกรรมกับสังคม ทำไนท์จะต้องมีวรรณกรรมสะท้อนสังคม ในที่สุดเรา ก็สรุปประเด็น ออกมายได้ว่า ต้องมีวรรณกรรมที่สะท้อนสังคมอย่างแน่นอน ตั้งแต่เริ่มมีวรรณกรรมมาในครั้งแรก วรรณกรรมก็จำเป็นที่จะต้องสะท้อนสังคม แต่ว่าการสะท้อนสังคมของนักเขียนนั้นจะสะท้อนออกมามีรูปปั้น เกิดอย่างที่คุณเสนอ ได้อธิบายมาบ้างแล้ว เพราะว่านักเขียนนั้นก็จำเป็นที่จะต้องเขียนสิ่งที่ใกล้ตัวออกมานะ จากความบันดาลใจที่ตัวเองเกิดขึ้นจากสิ่งที่ได้พบได้เห็น ได้รู้สึก ได้สัมผัสกับมันอย่างใกล้ชิด บางคนก็เขียนในด้านของสังคม ครอบครัวเป็นสังคมเล็ก ๆ บางคนก็เขียนในสังคมที่กว้างขึ้นไปสู่สังคมของคนยากจน ชาวไร่ชาวนาอะไรอย่างนั้น ก็แล้วแต่

ว่านักเขียนนั้นจะมีแนวทาง มีความคิดมีความรู้ของ มีประสบการณ์ในการที่ให้กับสังคมในทางนั้นอ กมา นักเขียนและรักคนหนึ่งชื่อ จหน เทกเนอร์ เวลาเนียร์ได้เสียชีวิตไปแล้ว จหน เทกเนอร์ ก็มีผลงานเขียนเพียงไม่กี่เรื่อง แต่ว่าแต่ละเรื่องก็ได้รับการวิจารณ์ว่าเป็นเรื่องที่มีคุณค่า และก็นำรูปแบบใหม่ ๆ ในการคิดค้นอ กมาให้นักวิจารณ์ของโลก ได้มองได้วิเคราะห์กัน เขาก็สรุปความเห็นในการประชุมนักเขียนนานาชาติครั้งนั้น เขียนกว่า วัตถุคิดของนักเขียน ก็คือเหตุการณ์ของสังคมและเหตุการณ์ของโลก บวกกับความสัมพันธ์ของนักเขียนที่มีต่อสังคมแล้วก็มีต่อโลก ตอนนี้จะเห็นได้ว่าวันนี้ไทยเริ่มเป็นตัวของตัวเองขึ้นมาแล้ว ในยุคแรก ๆ จะเห็นว่าวันนี้นิยามของไทยไม่ว่าจะเป็นดอกไม้สด หมื่นเจ้าอาวาส ดำเนิน หรือครอต่อครอีกหลาย ๆ ท่านจะเริ่มสะท้อนสภาพสังคมไทยในยุคก่อนการเปลี่ยนแปลง การปกครองเล็กน้อย คือยังไห้เห็นสภาพของมนุษยชาติของไทย สภาพของสามัญสำนึก สภาพของชนชั้นอะไรบางสิ่งบางอย่างมันซ่อนอยู่ในนั้น อยู่ที่ว่าเมื่อเราอ่านแล้วเราจะเห็นอะไรบ้าง นักเขียนบางคนจะไม่บอกอะไรมาก ๆ แต่จะสะท้อนอ กมาในรายละเอียดจาก พ.ศ. 2472 ถ้าเราได้สังเกตวรรณกรรมของไทย เราอาจจะได้เห็นการพัฒนาการทาง nauyiyamareeoy จากการที่ให้เห็นสภาพของผู้คน ความเป็นอยู่ที่มีการเหลือมล้ากันอย่างไรบ้าง ก็จะมาถึงวรรณกรรมที่แสดงถึงเพื่อชีวิตของคนยากจน อย่างเช่นเรื่อง ปีศาจของคุณเสนีย์อะไอย่างนั้น แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ว่าพอมากถึง พ.ศ. 2500 ซึ่งตอนนั้นรู้สึกว่าจะเป็นยุคปฏิวัติของจอมพลสฤษฎิ์ ตอนนั้นก็มีนักเขียนที่ก้าวหน้าตลอดจนนักหนังสือพิมพ์ที่มีความคิดก้าวหน้าถูกจับกุมเป็นจำนวนมาก ก็เกิดการก่อการสันสะเทือนในวงการเขียนของไทย นักเขียนหลายคนก็จำเป็นจะต้องเขียนเพื่อความอยู่รอดอันนี้จะเห็นว่าสภาพทางการเมืองมาบีบสภาพทางเศรษฐกิจ สภาพทางการเมือง และสภาพทางเศรษฐกิจมาบีบสภาพของนักเขียน สภาพของวรรณกรรม นักเขียนจำเป็นที่จะต้องทำงานเพื่อความอยู่รอดของตัวเอง เพราะฉะนั้นงานวรรณกรรมในยุค 2500 เป็นต้นมาหลายปี จะเป็นงานในลักษณะสะท้อนที่เพ้อฝันและสังคมในช่วงนั้นเป็นสังคมที่เริ่มรับอารยธรรมใหม่ ๆ ทางตะวันตกเข้ามา แล้วก็นำสิ่งที่ไม่ค่อยดีของเขามาใช้กันในทางที่ฟื้ฟ่ายก ที่เดียว วรรณกรรมในช่วงนั้นก็เพ้อฝันสะท้อนไปในทางที่ไม่ค่อยจะดีงามนัก หรือไม่ก็เป็นในทางที่ผิดหวังไปเลย อะไรทำนองนั้น กระแสสารทางวรรณกรรมในช่วงนั้นในเชิงโรแมนติก เชิงพาณิชย์มากจนกระแท้ทั้งมาถึงในยุค 14 ต.ค. 2516 เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอีกครั้งหนึ่ง ก็จะเห็นว่าวรรณกรรมเพื่อชีวิตมีกระแสแรงมากขึ้น เราได้มีวรรณกรรมใหม่ ๆ อย่างที่เรารู้จัก นักเขียนวัยรุ่น ต้องเรียกว่าในรุ่นหนุ่มสาว หลายคนที่จะรู้จักกันอนุญาตแล้วเกิดขึ้นในช่วงนั้น ที่ยกตัวอย่างมานี้ก็จะเห็นว่าสภาพทางสังคมมีอิทธิพลต่อการสร้างงานวรรณกรรม แล้วก็เช่นเดียวกัน งานวรรณกรรมก็มีส่วนที่มีอิทธิพลต่อสังคมได้ อาจจะไม่ถึงกับเปลี่ยนแปลงสังคมได้อย่าง

รวดเร็ว แต่ว่ามีส่วนเหมือนกันในการเปลี่ยนแปลงสังคม มีส่วนที่เดียวถ้าหากว่า�ักเขียนทั้งหลายได้ร่วมมือกันอย่างที่ในการประชุมนักเขียนนานาชาติ ก็มีนักเขียนของลาตินอเมริกาคนหนึ่งชื่อ จูลิโอ คอร์นาซ่า แต่ว่าในระยะหลัง เขารู้สึกว่าอกมาจากบ้านเมืองของเข้าแล้ว เพราะเขามองเห็นว่าสภាភสังคมในลาตินอเมริกาถึงจุดอันตรายแล้ว ไม่ว่าจะเป็นที่อาร์เจนตินา หรือ ชิลี อุรuguay บราซิล นิカラากัว นักเขียนบางคนที่มองเห็นสภាភการเปลี่ยนแปลงของสังคมแล้วเกิดความรับผิดชอบต่อสังคม เขานอนอยู่ไม่ได้ที่จะสร้างงานวรรณกรรมโดยที่ไม่เกี่ยวข้องอะไร ไม่รับรู้สภាភของสังคม เพราะเขาถือเป็นหน้าที่ของนักเขียนที่เดียว นอกจากจะสะท้อนสังคมในขณะนั้นออกมามากกว่า ก็ควรที่จะเสนอแนะช่องทางที่จะช่วยกันทำให้สังคมนั้นดีขึ้นด้วย เพราะฉะนั้น เมื่อเขายื่นในประเทศที่สังคมไม่มีเสรีภาพที่จะให้เข้าเยี่นหนังสือได้อย่างที่เขาชอบ เขายังจำเป็นต้องลี้ภัยออกมานะ ก็มาอยู่ที่อังกฤษ มีนักเขียนของลาตินอเมริกากับในแอฟริกาหลายคนที่เดียวที่ต้องลี้ภัยออกจากการประเทคโนโลยีของตัวด้วยความที่อยากจะทำงานสะท้อนสังคม แล้วก็ชี้แนะช่วยกันแก้ไขสังคมให้ดีขึ้นก็ถือรวมกันที่อังกฤษ แล้วก็มีความเห็นร่วมกันว่า วรรณกรรมมีส่วนที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมได้ แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับนักเขียนทั้งหลาย ไม่ใช่นักเขียนเพียงคน ๆ เดียว เขานอกกว่าสถาบันการเมืองใหญ่ ๆ ก็สร้างขึ้นด้วยคน ๆ เดียวไม่ได้ ก็เช่นเดียวกัน งานวรรณกรรมที่จะมีอิทธิพลเปลี่ยนแปลงสังคม ไปสู่สังคมที่ดีได้ นักเขียนคนเดียวทำไม่ได้ ต้องช่วยกันต้องร่วมมือกัน เพราะฉะนั้นก็จะเห็นว่า วรรณกรรมที่สะท้อนสังคมนั้น มันมีส่วนที่สะท้อนความเป็นจริงของสังคมออกมานะ แล้วก็มีส่วนที่สังคมมีอิทธิพลต่อนักเขียน ให้นักเขียนเกิดความบันดาลใจที่จะเขียนความเป็นจริงในสังคมออกมานะ นี่อีกข้อหนึ่ง และอีกข้อหนึ่งก็คือเมื่อนักเขียนได้สะท้อนความเป็นจริงในสังคมออกมามากแล้วนั้น และช่วยชี้แนะหาหนทางแก้ไขสังคมที่ดีกว่า ออกมานำเสนอ ถ้านักเขียนร่วมกันทำ วรรณกรรมก็มีส่วนที่จะช่วยเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สังคมที่ดีกว่าได้ จะขอยกตัวอย่างสิ่งที่ใกล้ตัวสักนิดหนึ่ง บังเอิญตอนนั้นได้ไปร่วมการพัฒนาถกเถียงของบรรดาลูกเขียนจากประเทศต่าง ๆ ในเรื่องนี้ก็เกิดความประทับใจในนักเขียนลาตินอเมริกันคนนี้ เข้าชื่อ จูลิโอ คอร์นาซ่า เป็นนักเขียนที่มีความรับผิดชอบต่อประเทศชาติของเขารุนแรงมากที่เดียว เขานอกกว่า ความคิดของนักเขียนกับนักอ่านก็เหมือน ๆ กัน เช่น เวลาที่นักอ่านหรือนักเขียนไปเห็นเหตุการณ์บางสิ่งบางอย่างที่มันเกิดทำให้ความรู้สึกในตัวมันรุนแรงขึ้นมา เขายกตัวอย่างในประเทศของเขาว่า อาเซอร์เจนตินาคือรัฐบาลทหาร มีการเก็บผู้คนที่มีความคิดไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล เก็บอย่างรุนแรงที่เดียว ดิจันไม่มีโอกาสได้ไปพบเห็นอย่างนั้น เพียงแต่ฟังจูลิโอ คอร์นาซ่า เขารู้สึกว่า นักเขียนที่เดียวที่เข้าใจความคิดของเขานั้น แม้แต่นักเขียนเองอย่างนักเขียนมีชื่อของอาเซอร์เจนตินาที่ชื่อ อาโลสตุ ดาวนติ คนนี้ก็มีคนนิยมมาก แล้วอีกคนหนึ่ง

ลูโดฟอร์ วอช 2 คนนี้มีคุณนิยมงานเขียนของเขาสามารถที่จะสร้างความครั้งชา ความเชื่อ ในหมู่ประชาชนจำนวนมาก ปรากฏว่าแกเขียนทั้งสองคนนี้ก็หายสาบสูญไป เพราะฉะนั้นเขาท่านไม่ได้ เขานไม่ได้เขาก็เขียนเรื่องขึ้นมา ปรากฏว่าเขามีพิมพ์เรื่องที่เขารักไม่ได้ นอกจากนั้น ยังต้องระหำจอกอกไปอยู่นอกประเทศเสียอีก เพราะถูกตำรวจน้ำตัว แต่เขานี้รอดดอกอกไปได้ทัน พอเขานี้ออกไปได้ เขายังคงพิมพ์รวมเรื่องสั้นของเขาที่ประเทศสเปน ปรากฏว่าเรื่องสั้นของเขายังห้ามนำเข้าประเทศอาร์เจนตินา รัฐบาลของอาร์เจนตินาซึ่งตอนนั้นเป็นรัฐบาลทหาร ให้ข้อแม้ว่า รวมเรื่องสั้นของ จูลิโอ คอร์นาชา จะเอาเข้าประเทศก็ได้ แต่จะต้องเอาเรื่องสั้น 2 เรื่อง ออกเสียก่อน ปรากฏว่าเรื่องแรกของเขาเป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมของอาร์เจนตินา ในนครหลวงของเขาที่คุณหายสาบสูญไปเรื่อย ๆ เขาระท้อนสภาพสังคมนี้อ กมาเรื่องนี้จะต้องเอาออกจากรวมเรื่องสั้นของเขานี้เรื่องหนึ่ง อีกเรื่องหนึ่งของเขาเล่าถึงการเยี่ยมเยียนแบบใต้ดินที่ชุมชน โซเลนตินัมเมีย อันนี้มันอยู่ในประเทศนิカラากัว ซึ่งชุมชนอันนี้ที่จริงเรื่องของเขาก็ไม่ได้ไปต่อต้านรัฐบาลทหารอะไร แต่ว่าชุมชนอันนี้เป็นชุมชนที่มีอิทธิพลมากพอๆ กับผู้คนพากันเลื่อมใสจิตกิจวนหนึ่งของอาร์เจนตินา ซึ่งบังเอิญเป็นนักบวชด้วย เพราะฉะนั้น จิตกิจวนนี้พุดอะไรคนก็เชื่อ เพราะฉะนั้นรัฐบาลทหารก็เกรงว่าถ้าหากเอาเรื่องสั้นที่กล่าวถึงชุมชนโซเลนตินัมเมียรวมเข้าอยู่ด้วยแล้วเขารือของ จูลิโอ คอร์นาชา ไปเผยแพร่ในอาร์เจนตินา มันก็จะเกิดปฏิกิริยาทางความคิดก็จะทำให้ประชาชนเข้าใจว่าจะไม่เชื่อฟังรัฐบาล ก็จะทำให้เกิดความคิดในเชิงต่อต้านเขื่น เพราฉะนั้นก็เป็นตัวอย่างที่มองเห็นได้ว่า วรรณกรรมนั้นมีอิทธิพล ต่อสังคมที่เดียว อิทธิพลที่เกิดจากการนั้นอาจเป็นอิทธิพลที่มองเห็นจากภายนอก หรือว่าเป็นอิทธิพลจากภายใน ดังตัวอย่างที่เล่าถึงนักเขียนอาร์เจนตินานี้ก็ได้ อิทธิพลจากภายนอกก็เป็นเรื่องที่เรามองเห็นแล้ว ๆ น้อย ๆ อย่างเช่น เรื่องการแต่งกาย อย่างในเมืองไทยเรานี้ก็จะเห็นว่า เช่นในยุคที่หนังเรื่อง พจนาน สว่างวงศ์ สมัยโน้นเป็นหนังธิต เป็นหนังโรง ตอนหลังเป็นหนังที่วี ก็จะเห็นการแต่งกายของสาวรุ่น ๆ ในช่วงนั้น มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงที่มองเห็นได้ภายนอก ซึ่งเห็นได้ง่าย แต่การเปลี่ยนแปลงภายใน มันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้จากวรรณกรรม แต่ว่ามันจะเป็นไปได้อย่างค่อย ๆ ซึ่งไปทีละเล็กทีละน้อย”

รศ. รัตนฤทธิ์ “เรามาฟังความคิดเห็นของคุณเสนีย์ เสาพงศ์ อีกครั้งหนึ่ง”

เสนีย์ “มันมีปัญหานางประการที่ผมรู้สึก อย่างความจำกัดของจิตนาการที่เราจะมาสะท้อนออกไป จะเห็นได้ว่ามันจำกัดอยู่ที่กาลเวลาในประวัติศาสตร์ ที่เรามีชีวิตอยู่หรือนักเขียนมีชีวิต

อยู่ ความเจริญ ความก้าวหน้าของสังคมเป็นอย่างไร ของวิทยาศาสตร์เป็นอย่างไร ของเทคโนโลยี เป็นอย่างไร ส่วนนี้มันมีส่วนที่จำกัดสภาพความเป็นจริงที่เป็นอยู่ในการแสดงออกของเรา จะเห็นได้ว่าทำไม ชูลส์ เวิร์น จึงได้เขียน ให้ทางเลือดพันโยชน์ หรือ เอช.จี.เวลล์ เขียน บิกเกอร์แมน เขาระบุในระยะนั้น ชีวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังไม่ก้าวหน้าเท่าสมัยนี้ เขาเขียนได้อย่างนั้น แค่นั้น ก็เช่นเดียวกัน เดียวนี้เราจะเห็นว่ามีวนนิยาวิทยาศาสตร์นี้มาก แล้วก็หลายคนยกย่อง สรรสิริย์กันเหลือเกินว่า เนี่ยมันทำให้คนเรามีความคิดเป็นวิทยาศาสตร์ขึ้น ผอมยังมีข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับความเห็นในเรื่องวนนิยาวิทยาศาสตร์ เพราะว่าส่วนหนึ่งมันจริง มันอาจจะทำให้เรา มีความคิดเป็นวิทยาศาสตร์ แต่วิทยาศาสตร์ถ้าคุณคิดมากไปอาจเป็นผู้คนเพื่อง แล้วนี่ผอมคิดว่า มันเป็นผลเสียอีก เพราะว่าอันหนึ่งมันทำให้เราหลุดพันหรือลีมปัญหาต่าง ๆ ที่เผชิญหน้า คุณอยู่ในเวลาอีก ในสังคมที่เป็นอยู่ในเวลาอีกแล้วถ้าพูดไปแล้วสภาพความเป็นจริง ทัศนาภิการ ที่เราเอาเข้ามา มันเป็นไปตามสภาพความเป็นจริงที่มีอยู่ เราถ้าว่าเร็วไปกว่าเวลาที่เราเป็น space and time ที่เราอยู่ไม่ได้ อย่างสมมติว่าถ้าเราสามารถดัดแปลง เอามาเปลี่ยนแปลง ถึงแม้ว่า มันเป็นของจริง แต่มันกล้ายเป็นสิ่งไม่จริงนี่มานำอุ่นอย่างสมมติ อย่างภาพทศกัณฐ์ รูปักษ์ ที่มี หน้าตาอย่างนั้น มีเขียวอย่างนั้น นี่ก็เป็นสิ่งที่มนุษย์เราได้เห็นแล้ว มันมีอยู่ในโลกแล้ว จะเป็น เนื้ยวสิงโต เนื้ยวสัตว์ เนื้ยวหมู เนื้ยวอะไร์ก์ได้ แต่ว่าเราเอามา arrange มาจัดลำดับที่ให้มันใหม่ แล้วในสิ่งซึ่งจินตนาการจะคิดว่าถ้าคนเรา 2 มือ จะเก่งแค่นี้ แล้วสิบมือจะเก่งแค่ไหน แต่ความ จริงแล้วเป็นยี่สิบมือเข้าไปแล้วนักลายเป็นเหมือนกับยุงไปหมดทำอะไรไม่ได้สักอัน แต่ว่า จินตนาการของคนเราที่มียี่สิบมือ เกิดมือสองมือนี่เอง แต่คิดว่าถ้ามันมียี่สิบมือมันก็เก่ง พระราม ยังมีถึง 4 มือ แต่ก็เก่งกว่า เพราะมีอันอยู่ยิ่งชานมือที่มีมาก ๆ ถ้ามีอยู่อันเดียวเป็นก้ามปูเลย เมื่อน กำรรูปที่เขียนมาในโลก มีหัวครอบกลม ๆ แล้วมาเป็นติ่งอะไรมากนี่ มันเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้ว เมื่อน กับเราเห็นตึกแต่นอกอะไรมันมีพวกรนี่ นี่คือจินตนาการ ซึ่งมันจำกัดที่เราคิดได้ มองเห็นได้ เท่าที่เทคโนโลยีในปัจจุบันมันก้าวหน้าไป ต่อไปมันอาจจะเปลี่ยน มันอาจจะไม่ใช่อย่างนี้ เพราะ ฉะนั้นมันเป็นสิ่งซึ่งจำกัดความคิดของเราว่าอยู่ในสภาพตามกาลเวลาอันหนึ่งของประวัติศาสตร์ ภาพที่ผลิตขึ้นมาเราจะเห็นได้ว่าย่างสภาพสังคมที่เขาแสดง เช่น แม่ผัวอิจฉาลูกสะไภ้ หรือว่า พระเอกหรือนางเอกปลอมเป็นคนจนไปเป็นคนเชี้้ ในสภาพสังคมปัจจุบัน เรียกได้ว่าสิ่งเหล่านี้ ในสังคมไทยมีน้อยมาก หรือแบบจะไม่มีเลย แต่ว่าด้วยจินตนาการซึ่งขยายความเป็นจริงที่มีอยู่ แต่เพียงเล็กน้อยให้มากไป มันก็เลยทำให้เป็นความไม่จริงไป แล้วบัญชาอีกอันหนึ่งที่ผอมคิดว่า ที่เรามองกันอยู่ในปัจจุบันทั้งนักศึกษาที่ค่อนข้างจะจริงจัง รู้สึกว่าเดียวจะชนะนิยายตี ๆ หรือ เรื่องสั้นตี ๆ ไม่ค่อยได้ อันนี้ผอมว่ามันเป็นสภาพซึ่งมันคล้าย ๆ กันในหลาย ๆ แห่ง เมื่อในอเมริกา เอง ก็มีองค์การนักเขียนที่เขามีการประชุมกันเมื่อบีที่แล้ว ต่างคนต่างก็เป็นผู้ที่ก้าวหน้า เข้า

บอกว่าหนังสือที่ดีที่สุด คือหนังสือที่คนอื่นเขียนในประเทศอื่น ในอเมริกาengก็ยอม แล้วก็ในเชอร์เวส จากบันทึกของ เอลเคนเวอร์ค เขียนกว่า ไม่มีอะไรใหม่ มันมีแต่สิ่งที่สะท้อนแสดงให้เห็นว่า ในเชอร์เวสนั้นสภาพเป็นอย่างไรเท่านั้นเอง ในเมืองไทยเราก็เหมือนกัน อย่างที่คุณสุภัทร บอกว่าเหตุการณ์ทางสังคม ความเปลี่ยนแปลง ถ้ามีข้อมูลจะมีส่วนช่วยกระตุ้นช่วยผลักดันวรรณกรรมให้มีชีวิตชีวา หรือให้มีความเคลื่อนไหวมากขึ้น อย่างในกรณี 14 ตุลา เป็นตัวอย่างว่า หลัง 14 ต.ค. แล้ว มันมีงานวรรณกรรมขยายตัวออกไปเร็วมากโดยเฉพาะกวินพนธ์ แล้วก็เป็นงานของพากนิสิต นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเสียเป็นส่วนมาก งานกวินพนธ์นี้ได้เหลือเกิน ถ้าหากที่เดียวซึ่งแทบเรียกได้ว่า จะหาอะไรมาเทียบไม่ได้ แต่ว่างานวรรณกรรมที่เป็นขึ้นใหญ่ ๆ ยังไม่ค่อยมี แล้วก็ผมคิดว่า ในจำนวนนี้ก็ได้สร้างนักเขียนใหม่ ๆ รุ่นหนุ่มรุ่นสาวเกิดขึ้นมาก ซึ่งบางคนก็มีความสามารถให้เห็นชัดเจน คือ ในถนนที่เราเดินไปบนถนนของวรรณกรรมนี้ น่าจะ ในชีวิตของการเป็นนักเขียนมันไม่ค่อยจะสุขนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแรกเริ่ม ได้ของ การตอบแทน คนที่หลงเหลือยากจะเป็นนักเขียน เพราะเขามีไฟอยู่ในตัว มันก็มักจะดับมีดเสียก่อน หรือทิ้งหันไปหาประกอบอาชีพอื่น เพราะทนต่อการอดอย่างไม่ไหว ในคนจำนวนหนึ่ง ที่เดินออกไปมันจะเหลืออยู่ไม่กี่คนที่พยายามพยุงตัวเอง ประคองตัวออกไปโดยมีอาชีพอย่างอื่น อยู่บ้าง แล้วก็ทำงานเขียนหนังสือไป ซึ่งอันนี้ถ้าใครคิดจะเป็นนักเขียนก็ต้องเตรียมตัวเตรียมใจไว้ก่อน ว่าอย่างน้อยคุณจะยืดอาชีพเขียนหนังสืออย่างเดียวแท้ ๆ ไม่ได้ ต้องมีอาชีพที่พอจะทำรายได้ให้เป็นการสมำเสมออยู่พอสมควรแล้วก็ทำงานเขียนหนังสือไป นอกจากจนกว่าคุณจะมีความสามารถเป็นที่ยอมรับแล้ว ก็อาจจะพอได้ ที่นี่วรรณกรรมในปัจจุบันนี้ มันก็คล้ายกัน มันก็ขึ้นอยู่กับสภาพทางสังคม ซึ่งมันก็ไม่ถูกนักถ้าเราไปโทษสภาพทางสังคมหรือทั้งหมดที่มันเกิดความเฉย ความเชิง ความเบื่อ อะไรขึ้นมาเราจะไปโทษอะไรทั้งหมดก็ไม่ได้ ผมคิดว่า คนเราต้องพยายามที่จะต้องพัฒนามันเรื่อย ๆ ไป เพราะว่าประเทศไทยเป็นประเทศไทยที่กำลังพัฒนา เพราะฉะนั้นเราต้องพัฒนามันเรื่อย ๆ ไป และก็ได้เคยคุยกัน ได้เคยถกเถียงปัญหานี้ว่า มันควรจะถึงระยะเวลาหรือยัง มันจะมีเวลาหรือยัง แต่เราออกไม่ได้ เรากำหนดไม่ได้ เรามองไม่เห็นที่จะมีครั้นหนึ่งหรือมีอะไรสักอย่างที่มาจุดชนวนให้วรรณกรรมระเบิดออกมาย่างมีชีวิตชีวา แต่ว่าไ้อ้ายชนวนนั้นมันอยู่ที่ไหน แล้วใครเป็นคนจุด ยังหาตัวไม่ได้ ยังหาไม่ได้ เมื่อกัน คือ ทำให้มันเคลื่อนไหวะที่ ให้มันมีอะไรที่ เพราจะนั้นปัญหาสำหรับนักเขียน รุ่นใหม่ หนึ่งคุณไม่ค่อยจะมีเวลาที่จะแสดง หาเวลาที่หาที่จะเขียนไม่ได้ เพราะเวลาที่แสดงมันก็มีจำกัด แล้วก็ส่วนหนึ่งมันขึ้นอยู่กับปัญหาทางด้านการค้าของเจ้าของ น.ส.พ. ซึ่งเขามองเห็นแนวโน้มของตลาดว่ามันนิยมหนังสือนวนิยาย เรื่องสั้นประเภทใด เขาก็เอาประเภทนั้นมาลงหนังสือ ข้อเขียน บทประพันธ์ ของนักประพันธ์ใหม่ที่มองเห็นชีวิตจริงจัง แล้วต้องการ

สะท้อนออกมานะ ปัญหาของชนส่วนใหญ่จะไม่สู้จะมีทางได้ออกมาสู่สายตาของประชาชนคนอ่านมากนัก เหมือนอย่างหลัง 14 ตุลา ใหม่ ๆ แล้วอีกอันหนึ่งก็คือว่ามันจะมีลักษณะที่เออย่างอันหนึ่งก็คือว่า เมื่อคราบีนวนนิยายที่ได้รับความนิยมอื้อชาภามาก คนอื่นก็พยายามเอาอย่างอย่างหลัง 14 ตุลา มาเนี่ย นานิยายที่สะท้อนชีวิต พูดถึงปัญหาความยากจนในชนบท แล้วก็มันมีเรื่องสองเรื่องที่เด่นขึ้นมา กิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง สร้างความนิยมกันก็จะมีคนอื่นตามกันเป็น Qaeda เลย ทั้ง ๆ ที่ผู้เขียนไม่ค่อยจะมีความรู้ คือนักเขียนส่วนมากจะเป็นปัญญาชนแล้วก็เป็นคนเมือง ปัญหาชีวิตของบ้านนอกของชาวชนบทเราไม่ค่อยรู้ เมื่อไม่รู้แล้วเนี่ย แต่เรารู้ว่ามันมีความกดดัน มันก็มีเรื่องที่ดิน เรื่องดอกเบี้ย เรื่องอะไรต่ออะไรพวกนี้ แต่ว่า...แล้วเราจะเขียนออกมายตามความรู้ โดยที่เราไม่ค่อยจะได้สัมผัสกับความจริง จะนั่นในรูปแบบของศิลปะ สีสันบรรยายกาศ อะไรเหล่านี้มันจะค่อนข้างแล้ง ค่อนข้างแห้ง มันก็จะต้องอย่างที่คุณสุกสรรว่า มันต้องเขียนอย่างที่คนสนั้น ถ้าคนไม่เคยอยู่ในวังก็เขียนสีแฝ้นดินไม่ได้ แล้วอย่าพยายามเขียน จะนั่นมันอยู่ที่ประสบการณ์ที่นักเขียนแต่ละคนมี แต่ว่านักเขียนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวคุณยังมีเวลา คุณยังอยู่อีกนาน คุณยังมีเวลาที่จะเขียน ที่จะศึกษา ที่จะหัด เพราะว่างานศิลปะมันต้องใช้เวลาฝึกหัดเหมือนกัน แม้ว่าคุณจะมีเสียงดีถ้าคุณจะเป็นนักกรองอาชีพ คุณต้องฝึกหัดให้ได้ระดับหนึ่งที่วิชาชีพของคุณต้องการ เหมือนกับคุณเป็นนักกฎหมายหรือคุณจะเป็นผู้ตรวจสอบบัญชี อะไรพวกนี้ คุณจะต้องเรียนให้ถึงระดับที่วิชาชีพนั้นต้องการ การเขียนหนังสืออาจจะไม่ต้องมีอะไรกำหนด ไว้ ว่าคุณจะได้ประการนี้บัตร หรือปริญญาบัตรอะไร แต่ส่วนหนึ่งมันจะต้องหัดแล้วก็จะต้องมีความรู้สึกที่รับความเจ็บปวดได้อย่างฉบับไว คือ ถ้าผู้อ่านเห็นในระบบสังคมนี้อย่างที่เป็นอยู่ คุณมีความรู้สึก คุณเห็นแล้ว คุณเห็นเหตุการณ์ มีประสบการณ์ เห็นอะไรขึ้นมาแล้ว ผมรู้สึกว่าคุณจะต้องรับความสะเทือนใจเหล่านั้น เนี่ยให้แรงและสูง ความรู้สึกของคุณจะต้อง sensitive มากกว่าคนธรรมดា คนอื่นเขาเจ็บนิดหน่อยแต่เมื่อคุณเจ็บเจ็บมาก มันกลั่นความเจ็บปวดออกมานะเป็นถ้อยคำ แสดงความรู้สึกออกมายังไฉไล ความรู้สึกออกมาน้ำจจะไม่ครบเท่าที่คุณรู้สึกก็ได้ แต่ว่าถ้าคุณมีความรู้สึกเพียงนิดหน่อยบางเบาเหลือเกิน มันจะออกมายิ่งเทบจะไม่มีความหมาย ผมเคยพูดนี้เป็นความคิดส่วนตัว ความรู้สึกส่วนตัวซึ่งอาจจะไม่ถูกก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วยกันทั้งหมด เมื่อสักครู่นี้ทางคุณสุกสรรพูดถึงปัญหาของลาตินอเมริกา ความจริงแล้วมอง ผมรู้สึกชอบอ่านวรรณกรรมของลาตินอเมริกามาก เพราะว่าประเทศเหล่านี้ มีลักษณะคล้าย ๆ ของเรามาก คือเป็นสังคมซึ่งอยู่ระหว่างกึ่งกลาง ส่วนหนึ่งเป็นสังคมของประเทศซึ่งกำลังพัฒนา ไม่ใช่ประเทศที่พัฒนาแล้ว แล้วก็ในประเทศไทย มนุษย์มีบทบาทการต่อสู้ซึ่งกันได้ดีเดือดเดือดพล่านเลย ตั้งแต่ในเม็กซิโก ในโคลัมเบีย ในอาร์เจนตินา ในชิลี อะไรพวกนี้ จะนั่นวรรณกรรมของเขามีลักษณะของการต่อสู้ของการปฏิวัตินี้แหละเลย แล้วถ้อยคำต่าง ๆ ที่เข้าพูด

มาอ่านแล้วคุณรู้สึกว่า อย่างจะเลิกเขียนหนังสือ เราคิดไม่ได้อย่างนั้น เขาจะหันคำพูดออกมานั้นเป็นรูปแบบอีกอย่างหนึ่งของเขา อย่างเม็กซิโกเขามีการปฏิรูปที่ดินที่รับกันແລກเหลว มีสປาร์ต้า มีมาโซวิลลาร์ มีอะไรตั้งแต่ 1901 แล้วไ้อีกการปฏิรูปเหล่านั้นมันก็ล้มเหลวไป การปกครองส่วนใหญ่มันอยู่ภายใต้เผด็จการของบางตระกูล อย่างคนหลังที่ได้ร่วงวัล ออร์เวนไตร์น มือญี่ปุ่นของสามคน คนหลังนี้คือเป็นนักประพันธ์โบลีเวีย แล้วแก่ก็เป็นคนหนึ่งซึ่งมีความคิดก้าวหน้า ร่วงวัลที่ได้มาจากการทำหนังสือพิมพ์ซึ่งสภาพสังคมหนึ่งมันจะปั้นคนออกแบบให้มีลักษณะ อย่างหนึ่ง อย่างเราที่เกิดมาในสังคมของเรา เราจะรู้สึกหรือไม่รู้สึกก็ตาม เราถูกปั้นขึ้นมาโดย ทุกสิ่งทุกอย่างที่ห้อมล้อมสังคมเรารอยู่ ทำให้เรามีความรู้สึกอย่างนี้ มีทัศนคติอย่างนี้ มีรสนิยม อย่างนี้ ที่นี่คือที่อยู่ที่อื่นเขาคือมีลักษณะที่ผิดแยกแตกต่างกันออกไป แต่พื้นฐานจริง ๆ ของสภาพ ความเป็นคนมันมีเหมือนกันทุกคน คือ “ไม่กินข้าวมันก็หิว เวลาถูกตีมันก็เจ็บ” แต่ว่าความแตกต่าง มันก็มีไม่มากก็น้อย อย่างสมมติว่า ฝรั่งเข้าลูบหัวเขาก็อ้ววเป็นเรื่องธรรมชาติ แต่ถ้าลูบเราราก ที่อ้ววเป็นการหมิ่นประมาท จะนั่นบางทีวรรณกรรมที่เข้าแปล ๆ ออกแบบ ที่กำลังขายดีกันอยู่นี้ ส่วนหนึ่งแล้วก็เป็นลักษณะวรรณกรรมที่ขายดีก็คือ ลักษณะที่เป็นน้ำเน่าของฝรั่งไม่มากก็น้อย แล้ววรรณกรรมที่เป็นประเทวนิยมวิทยาศาสตร์อีกอย่างหนึ่งเหมือนกัน อย่างที่ผมเรียน แต่ต้นแล้วว่ามันเป็นส่วนหนึ่งซึ่งไม่ใช่จะสอนคนให้มีความคิดเป็นวิทยาศาสตร์เสมอไป ถ้า สอนคนให้คนมีความคิดเป็นวิทยาศาสตร์ดีมาก ดีแน่ ๆ แต่ว่าส่วนใหญ่มันจะเป็น fantasy ความ เพ้อฝัน ซึ่งอ่านแล้วสนุกมากแล้วก็เป็นส่วนหนึ่งของ Escapism คือการหนีอดจากปัญหาชีวิต ประจำวัน, ปัญหาสังคม, ปัญหาเศรษฐกิจ, การเมืองต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม”

รศ. รื่นฤทธิ์ “อย่างให้คุณสุกสรร ได้แสดงความคิดเห็นอะไรอีกด้วยนิด”

คุณสุกสรร “เมื่อสักครู่ ผู้ดำเนินการขอให้ดันพูดถึงเรื่องวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลชีไรท์ ก็ อย่างจะพูดในประเด็นอันนี้ ทำไมเท่าที่ดินได้เข้ามายังกรรมการก็ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาดี คือ ปี 2525 นานี่イヤเรื่องคำพิพากษานอง ชาติ กอบจิตติ ได้รับเลือก แล้วปีนี้ก็เป็นปีของกวนิพันธ์ คือ เรื่องนาฏกรรมบนถนนกว้างของ คอมทวน คันธนุ การพิจารณาตัดเลือกรางวัลวรรณกรรมเนี่ย ก็ไม่เฉพาะชีไรท์เท่านั้นนะจะ เท่าที่ตัวเองได้มีส่วนอย่างเช่น รางวัลวรรณกรรมดีเด่นของ คณะกรรมการพิจารณาหนังสือแห่งชาติก็ดี เราเมืองไทยในการมองอยู่ข้อหนึ่ง ซึ่งมันมีส่วนโยง มาถึงวรรณกรรมที่สะท้อนสังคมด้วย คือ นอกจากเราจะมองในตัวองค์ประกอบของวรรณกรรมทั้งหมดแล้วว่ามีส่วนดีเด่นอะไรบ้าง ก็คงจะทราบหลักเกณฑ์อยู่แล้ว เราอาจจะมีข้อที่เรายังมองพิเศษอีกอย่างหนึ่งก็คือ เรามองว่าวรรณกรรมได้มีส่วนสัมพันธ์กับสังคมอย่างไรบ้าง คือ มันได้สะท้อนสังคมออกแบบในรูปร่างอย่างไร แล้วก็ได้ซึ่งหนึ่งหรือว่าซึ่งทางออกให้กับสังคมอย่างไรบ้าง อันนี้ก็เป็นการมองกว้าง ๆ ของคณะกรรมการทั้งในคณะกรรมการพิจารณาหนังสือ

แห่งชาติ และคณะกรรมการซีไฮท์ใช้เป็นหลักยึดถืออยู่ โดยเฉพาะซีไฮท์นั้นจะบากขึ้นมาอีกข้อหนึ่ง คือ สร้างสรรค์ คือนอกจักระว่าไปมันก็คล้าย ๆ กัน ซึ่งแน่ กับการสร้างสรรค์ ก็คล้าย ๆ กัน ซึ่งแน่สังคมเพื่อนำไปสู่สังคมที่ดีกว่าหรืออะไรทำนองนั้น หรือว่าสร้างสรรค์อะไรใหม่ ๆ ขึ้นมา นี้เป็นหลักการกว้าง ๆ ที่นี้จะยกตัวอย่างจากประสบการณ์ อย่างเช่น คำพิพากษา ของชาติ ก็เป็นที่ถูกถกเถียงกันก่อนที่จะมีมติเป็นเอกฉันท์ว่าให้เรื่องนี้ได้รับรางวัล ก็มีบางส่วนบางท่านที่มีความขัดแย้งคือดินจะไม่เล่าเรื่อง เข้าใจว่าแก่คึกคักที่ฟัง ก็คงจะรักงานวรรณกรรมแล้วก็คงจะอ่านกันมาเป็นส่วนมากแล้ว ในเรื่องของคำพิพากษามันมีอยู่ช่วงหนึ่ง ซึ่งตัวครูใหญ่ของเรื่องเป็นตัวโง่ เป็นตัวไม่ดี ครูใหญ่โงเงินที่การโรงเรາมาฝ่า กการโรงคือฟัก ตัวเออกของเรื่อง เอาเงินเดือนที่ได้หักหมัดมาฝ่าครูใหญ่ไว้ แต่เสร็จแล้วพอเอาเข้าจริงแล้ว ครูใหญ่ก็โงเงินฟัก ไม่ให้เล่ายอะไรทำนองนั้น ก็มีกรรมการยังขึ้นออกว่าทำไม คือเรื่องนี้อะไรก็หมด เค้าโครงเรื่องก็คือ การผูก Plot เรื่องซึ่งให้เห็นสภาพสังคมในแบบมุต่าง ๆ ก็ดี โดยเน้นแก่นของเรื่องที่ซึ่งให้เห็นปรัชญาในด้านความคิด ซึ่งยังนี้เทียบกับนักเขียนสากลได้ คือปรัชญาในแบบความคิดมานูกเป็น Plot ให้คนคิดตามได้อย่างมีสุนทรียภาพที่เดียว คือความเชื่อของคนสามารถที่จะบันดาลเหตุการณ์ของมนุษย์ให้ไปสู่จุดจบอย่างไรบ้าง ที่นี้ทำไม่ตัวฟักที่เป็นตัวละครที่ดี ถึงต้องตายอยู่ไม่ได้ แต่ว่าตัวโงอย่างครูใหญ่เนี่ย ทำไม่ถึงอยู่ได้ นี่ก็มีกรรมการบางท่านแย้งมาในข้อนี้ ซึ่งก็มีกรรมการอีกบางท่านเหมือนกันก็แย้งกลับไปว่า การอ่านงานวรรณกรรมเราต้องอ่านทุกบรรทัดอ่านแล้วตีความหมาย มันเป็นกลวิธีของนักเขียนที่จะซ่อนหรือจะใช้วิธีบอกตรง ๆ หรือว่าบอกอย่างให้คิด หรือว่าบอกอย่างคล้าย ๆ ตีลูกสะท้อนกลับอะไรอย่างนี้ คิดน้ำใจจะพูดยกข้อเปรียบเทียบ คือไม่สามารถจะยกตัวอย่างให้เห็นชัดเจนได้ แต่ว่ามันก็มีอยู่ในระหว่างบรรทัดที่เห็นได้ที่เดียวว่า ชาติ ใช้กลวิธีการเขียนในรูปแบบไหน คือ นักอ่านของเราราจะเคยซินกับการอ่าน วรรณกรรมที่ถึงแม้ว่าจะสะท้อนสังคมอะไร ๆ ก็ตาม แต่ตอนจบของเรื่องนี้ ผู้ร้ายจะต้องตายตอนจบ คนเลวจะต้องถูกฆ่าตายหรือตาย เคยซินกับจุดนี้ แต่ทำไมเรื่องคำพิพากษานี้คนเลวไม่ได้เป็นอย่างนี้ คนเลวกับกลับมีชีวิตอยู่ ตัวครูใหญ่กลับอยู่ได้แล้วก็ได้รับการยกย่องจากสังคมเสียด้วย แต่ที่จริงแล้วถ้าเรารอ่านให้ละเอียดแล้วในเรื่องนี้ จะไม่ใช่อย่างนั้น มันจะมีอยู่ช่วงตอนหนึ่งที่ชาติเขาได้บรรยายให้เห็น คือ ตอนที่สัปเทเวร์กำลังจะตราสั่งค์ฟัก ก็ปรากฏว่าตัวผู้หญิงม้าที่ชื่อสมทรง ที่ได้ ฯ มาพิพากษาว่าเป็นเมียฟัก ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้เป็น แต่ว่าแก่เป็นบ้าแก๊กหวงคนที่ดีต่อแก๊กไม่ยอมให้ใครแตะต้องศพ จนครูใหญ่ต้องออกคำสั่งให้ครุณ้อยในโรงเรียนช่วยกันมัดสมทรง มัดให้แน่นเพื่อไม่ให้ไปทำร้ายสัปเทเวร์ที่จะตราสั่งค์ฟัก ปรากฏว่าญาณสมทรงพอญมัดเข้ากัญช้ำลาย ทำอะไรไม่ได้นีอะ ต่อสู้เพื่ออิสรภาพของตัวเองไม่ได้กัญช้ำลายเส้นน้ำครูใหญ่ ชาติได้บรรยายไว้ เสียดายที่ติดันไม่ได้มี

ตัวอย่างตอนนั้นติดมาด้วย ชาติได้บรรยายไว้อย่างชัดเจนที่เดียวว่า ความรู้สึกของครูใหญ่ จิต-สำนึกของเขานี่ ที่รู้สึกว่าเป็นครั้งแรกที่ถูกน้ำลายของหญิงบ้าบุญใส่หน้า ใส่หน้าผาก และ ก็ล้างผ้าเช็ดหน้าขึ้นมาเช็ค เช็คออกแล้วก็ตามที่ยังมีความรู้สึกขณะแขยงเกิดขึ้นบนใบหน้า กลับไปถึงบ้านแล้วอาผ้าเช็ดหน้าไปซัก ซักจนสะอาดหมดน้ำลายแล้วก็ตาม แต่ทุกครั้งที่หยิบผ้าเช็ดหน้า ผืนนี้ขึ้นมา หรือทุกครั้งที่เอามือสัมผัสใบหน้าของตัวเอง จะมีความรู้สึกอยู่ตลอดเวลาถูกหญิงบ้า คนนี้ถูกน้ำลายที่เหม็น ๆ ใส่หน้าตัวเอง เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าครูใหญ่จะไปไหนในสังคมเล็ก ๆ แห่งนั้น แล้วก็ได้รับการยกมือไหว้จากใคร ๆ แต่ว่าไอิจิตสำนึกของตัวเองรู้ตัวอยู่ตลอดเวลาว่า ตัวนี่เลว นี่คือกลวิธีของนักเขียนที่จะสะท้อนสังคม แล้วก็ชี้แนะสังคมอกร้าวตามสภาพ ความเป็นจริง ข้อสังเกตเหล่านี้ดีฉันได้นำไปเขียนแล้ว แต่ก็ไม่ทราบว่าหนังสือฉบับไหนได้นำ ออกไปเขียนหรือยัง ซึ่งมันเป็นการซื้อขายที่ไม่ใช่การสอน ที่ไม่ใช่แบบนิทาน เรื่องนี้สอน ให้รู้ว่าแต่เป็นการสอนให้คนอ่อนล้าดไปด้วย ถึงที่ต้องชอบข้อนี้มาก ทำให้เราต้องติดตามไปด้วย แล้วก็ตีความหมายตามไปด้วย และเราก็มองเห็นกลวิธีของนักเขียนว่า ข้อนี้คือจุดมุ่งหมายของเขา ที่เขาต้องการจะบอกอะไร อะไรดีอะไรไม่ดี เราไม่จำเป็นต้องบอกผู้อ่านตรง ๆ เลย ว่าสิ่งนี้ดี สิ่งนี้เลว แต่ว่าบอกได้โดยกลวิธีหรือรายละเอียดของการเขียนเหล่านี้เป็นต้น อันนี้จะ คือหลังจาก ที่ได้สังเกตแล้ว ชาติก็ได้คะแนนลิว คือไม่มีข้อที่จะมาโถ่แย้งอะไรได้ อย่างนี้เป็นต้นนะจะ หรืออย่างงานของคุณพวน คันธนุ เมื่อร์วฯ นี้ ที่ได้รับรางวัลชีร์ว์ท เรื่องนาฏกรรมมนลากว้าง ก็เหมือนกัน คุณพวนมีวิธีการเขียนบทกวีได้หลากหลาย เขาเมรูปแบบเกือบจะทุกรูปแบบ ในงาน ชิ้นนี้ของเขารูปแบบเก่าของเรานั้นกลักษณ์ต่าง ๆ รูปแบบ กวีนิพนธ์เก่า ๆ ของไทยนี่ คุณพวน นำมาใช้ได้อย่างดีด้วยแล้วก็มีความหมายดีด้วย สะท้อน สังคมที่เป็นจริงของมวลอย่างครบถ้วน และยังได้ซื้อแนะสังคมให้มองเห็นหนทางที่ดีงามของชีวิต อีกด้วย นี่คือความเด่นงานกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัล เพื่อคุณดันมีสมุดบันทึกที่ติดกระเบื้อง อย่างอันนี้ “ขอทานบรรดาศักดิ์” เข้าເວາພลงขอทานพื้นบ้านเนี่ยเอามาเขียน แต่ว่ามันได้สะท้อน ให้เห็นจริงที่โครงร่างของงานนี้เกี่ยวอะไรนี่อะ เขาก็สะท้อนความคิดของพวงนั้นว่า

“พวงข้าเป็นคนไม่มีเกียจ
อย่าหมายมอย่าเหยียดเป็นขี้ข้า
ทำนาทำไร่ได้แต่หนี้
หัวปีท้ายปีดอกเบี้ยเต็มบ่า
มีเงินเข้าเรียกถูกพี่
ข้ามีแต่หนี้เข้าเรียกถูกหมา
ร้องขอจนคงแสรบลินสาภ
กระเพาะร้องโกรกครากไปมา”

อะไรมาก่อนนี้อะ เข้าแสดงให้เห็นความคิด ความสำนึกรักของคนพื้น ๆ สะท้อนสังคมของคนจน ๆ ออกมาก่อนอะไรอย่างนี้สะท้อนได้อย่างใช้ภาษาได้อย่างดงาม หรือว่าในลักษณะที่เข้าปลุกปลอนเข้าปลุกปลอนอย่างในเรื่องต้านพิษอย่างนี้นะจะ เข้าบกกว่า

“เมื่อสั่งคอมเส็งเคร็งแล้วโคลก
ความเคร้าโคลกมีเช่เครื่องปลดเปลือกได้
ถ้าเชอกล้าฝ่าฟันโดยมั่นใจ
เชอกก้าวต่อไปโดยไม่ท้อ^๑
ร้องให้เกิดถ้าจะร้องเพื่อจะลูก
แต่อย่าร้องเพื่อจะทุกข์เสิดร้องขอ
ซึ่งนำตาแต่ละหยดที่ร่ำรือ^๒
จะเหมือนตรวนแต่ละข้อคอยดี้ดี้อ
ไม่มีดอกเทาบานฟ้านี้
ป่วยการหมายบารมีมายดี้ดี้อ
มีแต่ตัวมีแต่ตืนมีแต่เมือ
ที่จะลงที่จะรือที่จะทำ”

เนียะเข้าปลุกปลอน เข้าให้ความหมาย แล้วเข้าก็ให้กำลังใจคนว่า ร้องให้เกิดร้องเสิดแต่ร้องเพื่อให้มีกำลังใจต่อสู้ชีวิตต่อไปใหม่ อะไรมาก่อนนี้อะ แล้วเข้าก็ใช้ถ้อยคำได้สัมผัสนอก สัมผัสในให้ความหมาย ให้ความกินใจ ให้ความสะเทือนใจ แล้วก็ยังได้สร้างสรรค์นำรูปแบบเก่ามาใช้ในลักษณะของความหมายใหม่ อะไรมาก่อนนี้”